

Skederids vagga?

Anders Brynielsson

Första gången som Skederid förekommer i skrift är i ett dokument daterat den 21 februari år 1287. Det är utfärdat av Arvid från Lund i Edsbro, SDHK-nummer 1365.

”Arvid från Lund skänker såsom testamentsgåvor till ärkebiskop M(agnus) i Uppsala och dennes efterträdare en fors i "skætharg" med tillhörande fiske på villkor att han erhåller hälften av avkastningen från fisket så länge han lever, vidare till samme ärkebiskop med efterträdare 1/2 markland i Lund och hälften av byggnaderna därpå med full nyttjanderätt till åkrar, ängar, skogar och fiske på villkor att ärkebiskopen förbinder sig att hålla honom med kläder och låta honom bo på nämnda gods, så länge han lever.

Sigillanter är Uppsala domkapitel och prästerna Tomas i Almunge Henrik i Knutby, Asker i hunungahæred (Ununghärad), Amelius i Faringe, Karl i hæsabro samt Ervast från Thorstunum.”

Namnet Skaetharg består av två delar.

”Harg” är ett fornsvenskt ord som anges betyda kultplats, offeraltare, stenhög. Att harg i namnet Skederid skulle betyda kultplats tycks vara en allmän uppfattning.

Maja Hagerman skriver i sin bok ”Spåren av kungens män” att:

”Hus som uteslutande var avsedda för avgudadyrkan verkar ha varit en okänd företeelse i det hedniska samhället. De kan i varje fall inte beläggas. Dock fanns enkla tak burna av stolpar som rests över stenhögar, så kallade harg, som antagligen användes som någon sorts altare, med gudabilder kring”.

Nordisk familjebok 1883.

<http://runeberg.org/nfaf/0380.html>

”**Harg**, ett af stenar uppfördt altare på hvilket nordboarna förrättade sina offer. Hargar voro uppresta dels i templen eller hofven, dels ute på upphöjda platser”.

Det råder däremot delade meningar om vad ”Skaet” skulle betyda.

Alf Nordström skriver i sin bok ”Vägvisare till kulturen i Stockholms län”:

Om Skeptuna:

”Kyrkan och socknen har fö sitt namn inte av skepp utan av det ”skede” som här en gång fanns i farleden och där man fick dra båtarna över land”.

Om Skederid:

”Skederids kyrka kallades under medeltiden Skaedhargi efter den gård på vars ägor kyrkan byggdes. Namnet för i tankarna dels det ”skede” som fanns i

terrängen och som snörde av vattenvägen västvert, dels att här funnits ett ”harg”, en kultplats från förhistorisk tid. Det må lämnas därhän om någon förbindelse funnits mellan detta harg och den helgedom som långt senare – mot slutet av 1200-talet – började byggas, men man har gissat att denna kanske uppfördes som gårdskyrka på det gods lagman Birger Persson ägde”.

Enligt Nordström har ”Skepp” i Skeptuna och ”Skede” i Skederid alltså samma ursprung.

Citat ur Nationalencyklopedin:

Om Skepptuna:

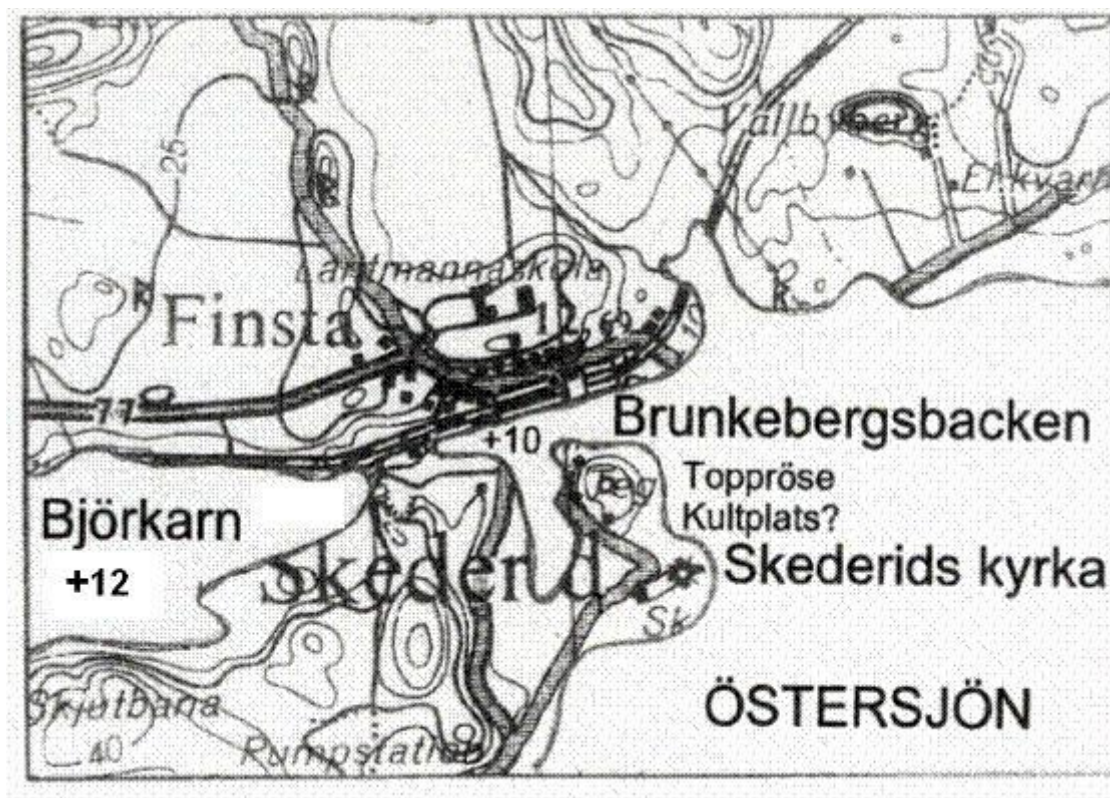
Ortnamnet (1287 de Skieptunum) har föreslagits innehålla ett skaepsta ”deras som bor på skaftet” (dvs något utskjutande i terrängen) och –tuna.

Om Skederid:

Ortnamnet skrevs år 1287 ”Skaetharg”.

Har ”Skepp” i Skepptuna och ”Skede” i Skederid ett annat gemensamt ursprung? Skulle ”Skaet” i Skaetharg också föreslås kunna innehålla ”skaepsta”?

Vid tiden för Kristi födelse låg havsnivån ca 10 m högre än idag. Brunkebergsbacken och området vid kyrkan bildade då en udde, ett ”skaft”, som stack ut i farleden västerut mot Uppsala, den som i våra dagar kallas ”Sjuhundraleden”.

När jag gick i småskolan hade jag en lekkamrat, Karl-Erik, som bodde i Brunkeberg vid foten av Brunkebergsbacken. Det hände att Kalle och jag lekte uppe i backen. På den norra sidan finns det finns en skyttegrav. Den grävdes av den beredskapsbataljon som var förlagd till Finsta under första världskriget. På kullens högsta punkt finns en oval stenformation. Den kallade vi för domarringen.

Skulle det som vi kallade för domarringen kunna vara Skaetharg, ”deras offerplats som bor på skaftet”? Den ligger ju högt i terrängen och den är byggd av sten. Men hade den haft ett tak? Via Internet redovisar Riksantikvarieämbetet fornlämningar med deras läge på kartan och med beskrivande text.

<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

När det gäller stenkonstruktionen i Brunkebergsbacken lämnas denna information:

OBS. Fritexterna är inte kvalitetssäkrade. Information kan saknas eller vara felaktig.

Beskrivning Byggnadslämning ? bestående av oregelbundet rektangulärt postament 17x13 m (Ö-V) och 0,5 m h, Med stenskodda kanter . I centrum är rester efter en stenmur, närmast oval, 8,5x6 m (Ö-V), uppförd kallmur av 0,2-0,6 m st delvis övertorvade stenar. Muren är ca 2 m br och 0,75-1,0 m h. Öppning i Ö delen, ca 1,5 m br. Beväxt med 2 tallar och rönn- och björktelningar. Den V, större delen verkar utgöra ett bottenplan, som delvis har fornlämningsliknande kant, delvis i sen tid lagd kant. Ö delen verkar vara två i sen tid lagda utvidgningar från denna mot delvis raka kanter. Stenmaterialet i den moränliknande lämningen är delvis skarpkantat och skärbränt i ytan. Det är ej omöjligt, att på platsen funnits ett röse som helt omplockats i sen tid.

Terräng Krönet av markerad moränhöjd. Tallskog.

Antikvarisk kommentar Bevakas.

Rektangulärt postament 17x13 m? Det borde vara ”byggnadslämningens(?)” yttermått. Var ”byggnadslämningen” fundament för stolpar som bar upp ett tak? I så fall uppfyller Brunkebergsbackens toppröse alla(?) tre kriterier för ett harg. Det ligger högt i terrängen, det är av sten och det har haft ett tak. Vad mer kan man begära?

Dessutom anger ju namnet Skaetharg i klartext(?) att kultplatsen låg på en udde, ett ”skaft”.

Vid den tiden dyrkades en fruktbarhetsgudinna i norra Europa. Hon kallades för Nerthus..
<http://www.nordicacademicpress.com/o.o.i.s?id=52&vid=415>
 Populär Historia nr 2/2005.

Den romerske historieskrivaren och ämbetsmannen Cornelius Tacitus (född cirka år 55 och död på 120-talet) skrev ett arbete kallat *Germania*, som skildrar olika germanfolks levnadssätt och seder. Han har inte själv bevittnat det han skriver utan bygger sin återgivning på litterära verk och utsagor av bland annat soldater och slavar. Tacitus skildrar germanerna som tappra och moraliskt högtstående, i motsats till romarna.

Tacitus nämner sju olika germanska stammar som utmärks av att de dyrkar gudinnan Nerthus, vars namn sägs betyda ”Moder Jord”.

Har fruktbarhetsgudinnan Nerthus, Moder Jord, dyrkats i Brunkebergsbacken? Var det här som Skaetharg låg? Vad skulle den ovalformade "ringmuren" med öppning mot öster kunna symbolisera?